SLOVENSKÁ REČ

MESAČNÍK PRE ZÁUJMY SPISOVNÉHO JAZYKA

DECEMBER 1940

4

ROČNÍK ÓSMY

REDIGUJE ANTON JÁNOŠÍK S JOZEFOM ŠKULTÉTYM

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

líši sa od ostatných pri vokalizovaní. Kým *v, s* (a potom aj iné) pred niektorými slovami menia sa na *vo, so,* predložka *k* pred slovami, ktoré sa začínajú pernými alebo hrdelnými spoluhláskami, a pred ťažko vysloviteľnými skupinami spoluhlások mení sa na *ku.* Očakávané *ko* (< kъ) vyskytuje sa v stredoslovenských nárečiach len vo spojení *ko mne.*[7] Tento tvar v starších časoch preniesol sa aj do literatúry, napr. u Kalinčiaka a Vajanského[8], ale dnes ho v spisovnej slovenčine niet.[9] Tvar *ku* vysvetľuje sa dvojakým spôsobom: podľa Bernekera[10] *u* je tu podľa koncovky dat. *o*-kmeňov, podľa Veya[11] ide tu o spojenie dvoch predložiek *k* + *u.* Tento tvar vyskytuje sa len v západoslovanských jazykoch.[12]

Predložka *k, ku,* viaže sa len s datívom a ako čistý dativ vyjadruje smer alebo cieľ, ku ktorému nejaký dej smeruje alebo ku ktorému došiel[13], tak aj *k* | *dat. značí pôvodne smer na otázku k a m? v smysle priestorovom, miestnom* ako opak výrazu *od* + *gen.* Napríklad: *idem k rodičom* (úz.), *k tebe som išiel* (úz.), *sadnúť si k stolu, k obloku* (úz.), *Naša loď pristúpila medzitým k brehu* (Kuk. XXVII, 42), *Zarezaný kohút padol mu skoro k samým nohám* (Kuk. III², 183), (slnce) sa *k horám* schyľovať začalo (Kal. II, 63).

So smerom súvisí tesne a k nemu pristupuje význam *blízkosti* alebo *vzdialenosti:* Keď to od srdca *k srdcu* delako (Botto. Spevy 3), *bližšie k tebe* (úz.), Len ráno, keď sa pýtaly (deti) *k mamke,* nechcela o tom ani počuť (Dobš. Pov. V⁴, 102), Pekne pritisly sa milé deti *k samej stene* (Dobš. Pov. V⁴, 101), prinútili sme pána vziať *k faganovi slúžku* (Taj. II², 45), Z nej nebude žena len pod praslicu a *k varečke* (Rázus, Júlia II, 207), *ísť k lekárovi, k holičovi* ap. (úzus), t. j. do jeho ordinácie, obchodu, tým vlastne do jeho blízkosti.

---

[7] Pozri SMS VI, 118 n. a Stanislav c. d., str. 119.

[8] M. Kálal, Slovenský slovník 247 uvádza *ko* m. *ku* od Kalinčiaka; Vajanský *ko* má napr. v Kotlíne v SD X (1929), 62.

[9] Tvar *ko* nemajú ani Pravidlá slk. pravopisu (1940), ani Czambel-Škultéty v Rukoväti ³, ani P. Tvrdý v Slovenskom frazeologickom slovníku ². Porov. B. Letz SR VI, 191 n.

[10] E. Berneker, Slav. etym. Wörterbuch 658.

[11] M. Vey, Mélanges en l'honneur de M. Paul Boyer (Paris 1925), str. 313 n. — Cituje W. Vondrák, Vergl. sl. Grammatik II², 303 a J. Stanislav c. d. 169 pozn.

[12] W. Vondrák c. d. 303.

[13] J. Gebauer (Fr. Trávníček), Historická mluvnice jaz. čes. IV, 369.

Podľa ľudovej reči Czambel[14] odporúča na vyjadrenie smeru cesty miesto predložky *k* predložku *na: Cestujeme na Trenčín, na Žilinu,* nie „cestujem k Trenčínu, k Žiline". Práve tak pri meraní dĺžky, vzdialenosti: *od Zvolena po Radvaň,* nie „od Zvolena k Radvani som išiel pešky". Pravda, vo výrazoch, ako: *Ideme už k Žiline,* t. j. blížime sa smerom na Žilinu už k samému mestu, predložka *k* je dobre užitá podľa svojho základného významu smerového a neprotíví sa tu ani dobrému úzu. — Pri výrazoch *idem na vlak* a *idem k vlaku* mohli by sme rozoznať dva významy: *idem na vlak,* keď chcem cestovať (teda tu nie „idem k vlaku"), a *idem k vlaku,* ktorý pôjde cez naše mesto, ale ja nechcem odísť, odcestovať, len pozrieť priateľa, cestujúceho tým vlakom.

V smysle *časovom* (na otázku *kedy?*), teda prenesene od významu priestorového, užíva sa predložky *k* viac v dialektoch západných[15] a u autorov starších než v súčasnej spisovnej reči: No nebolo ešte *k poludniu* (Podj. I, 28), Súvaha *ku dňu* 31. decembra (SR II, 137), *K Wečerému* (Bern. 851), *k ránu* (bán. n.). V tejto funkcii sa predložka *k* užíva u nás pomerne málo na rozdiel od češtiny, kde je častejšie.[16]

Často sa užíva predložky *k* na vyjadrenie *pribúdania, stupňovania:* To jest, môže sa *k tomu* pridať (Škult. O Slovákoch 1, 7), „Hlava je nanič a posmech *k tomu*" (Kuk. XXVI, 287), Príspevok, prispieť *k otázke* (úz.), Čo prispelo *k budovaniu* národného povedomia (Tvrdý 501), *K charakteristike* pohybov roku 1848 hovorí J. Scherr (Vaj. XV, 46), A ešte Zuzka *k tomu.* Zuzka rozprávala: (Šolt. III², 78), Levickovci ešte *k tomu* po menších dedinách asi sto zemanov sožcnú (Kal. I, 48). *K pamiatke D. Krmana* (názov príležitostnej básne) sa rozumie ako básnikov príspevok k . . . Tento význam vyvinul sa tiež zo základného významu smerového.

Od pochopu smeru cez pochop blízkosti vyvinul sa význam *vzťahu* a *pomeru* (aj v matematickom smysle): upevnil vo mne *úctu k nemu* (Šolt. I², 43), *Láska k Bohu, láska k vlasti* (úz.), *Jeho hlava priveľká k jeho stredne vysokej postave*

[14] Rukoväť spis. reči slovenskej [3] 168.

[15] Napr. v bánovskom nárečí podľa prof. A. Jánošíka.

[16] P. Váša Fr. Trávníček, Slovník jaz. čes. a Příruční slovník jaz. čes.

(Šolt. II, 187), *4:8=10:20* — štyri majú sa *k* ôsmim, ako sa má desať *k* dvadsiatim (matem.).

Niekedy, najmä vplyvom češtiny, užíva sa predložky *k* na vyjadrenie *cieľa, účelu, výsledku* konania miesto a vedľa predložky *na*. Pri tomto význame našiel Czambel najviac chýb proti dobrému slovenskému úzu. Otázka: „K čomu ti je to?" má znieť: *Na čo* (alebo *načo*) *ti je to?* Miesto: „ku zdraviu, ku potešeniu, k úžitku, ku čítaniu, ku predaju, ku známosti, ku cti, k prosbe, k rozkazu", spr. *na zdravie, na potešenie, na úžitok, na čítanie* (kniha), *na predaj, na známosť, na počesť, na prosbu, na rozkaz* atď. Ale niektoré frázy nedajú sa nahradiť: *K službám, milostivá* (Rázus, Júlia I, 182), *dať k dispozícii* (úz.), mne *k vôli* jej ju dal (Šolt. III², 81), „Teda *tejto k vôli* som ja celý svoj život zapredal?" (Kal. V², 92). Dnes píšeme *kvôli* dovedna a z výrazu príslovkového stáva sa predložka. Má sa však užívať pri osobách, inde zväčša je lepšie užiť predložky *pre:* „k vôli tomu", spr. preto, „k vôli úplnosti", spr. pre úplnosť atď. — Podobne podľa dobrého úzu za nesprávne sa pokladajú väzby: „ku príkladu, ku podivu, k dostaniu", miesto: *napríklad, napodiv* (písané dovedna) a *tu dostať* ap.

Väzba predložka *k* + *slovesné podstatné meno* môže byť len tam správna, kde sloveso má väzbu *k* + *podst. meno: Nedostal by som sa k* sostrojeniu celku (SR I, 62, 182).

(Pokračovanie.)

VÝSKUM SLOVENČINY.

Dr. Miloš Vančo:

PLNIACE PERO.

Len od niekoľkých rokov ho máme, a rozšírilo sa. Nedávno sme ho ani nepoznali a dnes mu ešte vždy neprichodíme na správne meno.

Pero je to vlastne nie. Vtedy mohli hovoriť o pere ako o nástroji na písanie, keď písavali brkom. Potom brká odložili a písalo sa oceľovou spravou, ktorú po starom povoľovali si menovať aj ďalej len „perom". Nuž ak si takto aj teraz chceme povoľovať a ostaneme pri doterajšom pomenovaní „pero", tak bude to logická nepresnosť, ale — ujde to.

Ale keď tvrdíme o tomto „pere", že je „plniace", to je už celkom nie pravda. Ono *neplní*, ale jeho *napĺňa* človek černidlom, aby mohol ním písať.

A tak treba nám hľadať primerané pomenovanie.

Pravidlá slovenského pravopisu z r. 1940 na strane 77. v bode 43. poučujú o prídavných menách s príponou *-cí* a uvádzajú príklady: 1. *čítací*, nuž a máme *čítacie spolky;* 2. *kúpací*, máme *kúpací oblek; 3. nakladací*, máme *nakladacie podniky; 4. určovací*, máme *určovaciu žalobu; 5. siaci*, máme *siaci stroj; 6. hnací*, máme *hnací remeň, hnacie koleso; 7. hrací*, máme *hracie karty;* 8. *skladací*, máme *skladací stolík;* 9. *stojaci*, máme *stojace hodiny*.

Do tejto kategórie patrí aj naše „plniace pero". A všetky tieto prídavné mená popri spomenutých podstatných menách sú celkom zle postavené. A ešte horšie je, že sa nám rečový cit na tom ani takmer neuráža.

Čítacie spolky Srbi menujú *čitaonice*, teda „čitateľnice", u nás prípadne *čitárne*. „Čitateľnica" nečíta, ale v nej čítajú. Tak ako *krstiteľnica* nekrstí, ale nad ňou krstia. *Kúpací oblek* je nesmysel, správne meno tohto obleku je *kúpeľný* alebo *kúpeľový* oblek. *Nakladací* podnik tiež nenakladá, a keď, tak najviac v prenesenom smysle slova, t. j. nakladateľom je organizácia. A tak lepšie bude hovoriť presne o *nakladateľskom podniku*. *Určovacia žaloba* tiež nič neurčuje, lebo ona nie je nástrojom určovania, a tak jej presné pomenovanie by malo byť *určovná žaloba*. *Siaci stroj* neseje, a preto správne menuje sa *sejačka* (ako aj „šijačka"). *Hnací* remeň alebo *hnacie* koleso sú správne: *pohonný remeň, pohonné koleso*. *Hracie* karty sa nehrajú, ale nimi sa ľudia hrajú. — Určitého pomenovania tu ešte vari ani nemáme. (Hovorí sa: „karty na hranie".) *Skladací* stolík je správne *skladavý*. *Stojace* hodiny, *stojaca lampa* a pod. sú všetko nesmysly; správne má byť: *stojanové* hodiny, *stojanová* lampa, prípadne *podstavcové* hodiny, *podstavcová* lampa.

A čo teda s „plniacim perom"?

Musíme si ujasniť, ako sa tvoria prídavné mená zo slovesných koreňov vzoru: *pln-iť*.

Zo slovesa *žič-iť* máme prídavné meno *žič-l-ivý*.

Zo slovesa *nič-iť* máme prídavné meno *ničivý*.

Zo slovesa *men-iť* máme prídavné meno *menivý*, *men-l-ivý*.

Zo slovesa *žiar-iť* máme prídavné meno *žiarivý, žiar-l-ivý.*
Zo slovesa *váb-iť* máme prídavné meno *vábivý, váb-l-ivý.*
Zo slovesa *miz-núť* máme prídavné meno *mizivý.*

A tak zo slovesného koreňa *pln-iť* prídavné meno, ktoré označuje vlastnosť, prípadne možnosť, bude: *pln-ivé* alebo až *plnlivé*. Toto posledné nezneje hladko, preto vari ostať pri *plnivom pere.*

A tak *plniace* pero ako nesmysel musí zmiznúť. Kapustu tiež nemenujeme „plniacou kapustou", ale „plnenou kapustou". Teda toto pero by tiež mohlo sa menovať „plneným perom". Ale nevystihlo by takéto pomenovanie podstatu. Podstatou tohto nástroja je, že *možno* ho napíňať, a práve táto možnosť napíňania je vyslovená v prídavnom mene tvaru *plnivé*. Teda záver ostáva, že „plniace pero" je vlastne *plnivé pero.*

Poznámka redakcie. — Správne, výraz *plniace pero* neobstojí, keďže tu *plniaci* je tvarom príčastia prítomného a ako také nezodpovedá čes. deverbatívu *plnicí.* V slovenčine deverbatíva tohto významu mávajú len príponu *-áci* (*-aci*), napríklad: *trváci* (*trvať*), *sekáca* (*sekať*) *lopata* (Súp. V, 162), *oráca* (*orať*) mašina (Bánovce), *jedáca* (*jedať*) lyžica, *zakálaci* (*zakálať*) nôž (Malacky) ap. Význam článku je ešte v tom, že nadhodil neriešenú otázku týchto deverbatív v slovenčine, ktorá čaká na spracovanie.

SLOVENSKÉ SLOVÁ.

Dr. Ján V. Ormis:

MIERA, MERADLO.

Donedávna v slovenčine užívalo sa za české *měřítko* slovo *merítko*, neskoršie ho nahradzovalo *meradlo*, ale pritom sa zabúdalo na ľudovú *mieru.* V ľudovej reči niet slova *meradlo*, je len slovo *miera.* Nebude od veci, keď si povšimneme, čo je vlastne „*miera*" a čo je „*meradlo*", a ktoré z tých dvoch slov zodpovedá českému *měřítko.*

Ak sme zvedaví, aká *hlboká* je pivnica, aký *vysoký* je dom, strom alebo kostol a podobne, aká *dlhá* a *široká* je roľa, lúka, aká *veľká* (rozsiahla) je niečia parcela, všetko to hľadíme vyjadriť približnou alebo presnou *mierou. Meriame* však i zbožie, zemiaky, múku, rozličné tekutiny. (Ako vieme, môžeme ich však i *vážiť*, nielen merať, ale hĺbku, výšku, šírku,

dížku nemožno odvážiť, len odmerať.) Čo inteligent meria na kilogramy a metrické centy, to ľud vo svojej konzervatívnosti podnes radšej meria na miery, mierky, mýtovnice, lebo je to jednoduchšie. Fazuľu my radšej vážime, ale ľud ju radšej meria. My kupujeme mak na kilá, ale ľud ho radšej meria na litre a podobne. (Liter je síce pre ľud práve taká „nová" miera, ako je kilogram „nová" váha, ale ľud dáva prednosť novej *mieru* pred novou *váhou.)* Meriame teda predovšetkým konkrétne, viditeľné veci a predmety. Možno však merať i abstraktne. Keď povieme, že niekto užíva *pod mierou,* mierne čiže striezlive, alebo že niekto robí niečo *nad mieru,* nad priemer, v týchto prípadoch my miery nevidíme, ale porovnávame, hovoríme v *prenesenom* smysle o „mieře". Z príkladov vidno, že miera vzťahuje sa na konkrétne veci práve tak ako na abstraktné zjavy a že „miera" znamená i druh *meradla,* totiž toho, *čím* sa niečo meria. (Ľudovým *meradlom* je *miera, mierka.)* Intenzitu elektrického prúdu my nevidíme, ale jednako ju meriame a meriame i svietivosť, svetlo elektrického prúdu, ktoré vidíme. Uvádzam naschvál moderný príklad, aby bolo vidno, že možno merať aj *intenzitu* niečoho.

Čo je meradlo? Slovo meradlo je *generálny termín* pre nástroj alebo prístroj, ktorým možno čokoľvek *odmerať. Meradlom* je práve tak olovo na motúzku alebo vodná váha (Wasserwage) u dedinského murára, ako obyčajný meter v obchode, centimeter našich ševkýň, ako i vodomer, plynomer, tachometer alebo akýkoľvek iný složitý prístroj v modernom priemysle. V páleniciach práve tak nájdeme meradlá, ako v elektrárňach, vodárňach, plynárňach; práve tak sú meradlá zamontované do aut a lietadiel, ako do lokomotív na vlakoch a lokomobíl na parných mláťačkách. Meradlom je napr. i obyčajný linonár, na ktorom nájdeme centimetrové delenie. Meradlo je teda *nástroj* (jednoduchý) alebo *prístroj* (složitý), ale v každom prípade taký predmet, že ho môžeme vziať z jedného miesta a preniesť, preložiť, odmontovať a namontovať na iné miesto, inde.

Na mapách nachádzame síce české *„měřítko",* ale myslím, že ho po slovensky môžeme jednoducho vyjadriť názvom *miera* a nemusíme siahať za názvom *meradlo.* „Měřítko" my totiž nemôžeme z mapy vybrať, vytrhnúť, inde ho preniesť, ale môžeme si len na ňom odmerať („odpichnúť") diaľku,

ktorú si chceme zistiť. Čo by Čech v kartografickom ústave složite povedal: „V jakém měřítku uděláme tuhle mapu?", to Slovák môže jednoducho, pekne na ľudový spôsob povedať: „Akú *mieru* dáme tejto mape?" Na mapách teda nechajme len ľudovú m i e r u, a nie *meradlo,* tým menej „merítko" a porozumieme tomu dobre i tak. Keď hovoríme o abstraktných zjavoch, posudzujeme duchovné hodnoty, dobre možno užiť slovo *miera,* no nie *meradlo.*

*

Dodatok. — S jazykovedného stanoviska — ako je ono vyjadrené aj v Pravidlách slk. pravopisu (252) — „merítko" nie je dobré slovenské slovo, pretože bolo mechanicky prevzaté z češtiny („měřítko"). V češtine bolo utvorené od slovesa *měřiti* — *měřidlo* a deminutívum *měřítko* (< * měřidl'ko). V slovenčine *meriť, pomeriť* má iný význam (napr. pomeriť pohnevaných). Od slova *merať* meno nástroja na meranie, tvorené príponou *-dlo,* je len *meradlo* (pravda, popri slovách *miera, mierka*), a nie *„meridlo"*, ktoré sa tiež niekedy chybne uvádza miesto „merítko". (Napr. v Slováku zo 17. XI. 1940, str. 2.) „Meridlo" je zas len mechanicky utvorená náhrada za „merítko", v ktorom je neslovenská nielen prípona *-tko* (-d'ko; u nás by zdrobnené *meradlo* bolo *meradielko,* nie foneticky prispôsobená forma „merátko" s príponou *-tko,* ktorá sa pripúšťa iba v češtine, ale nie v slovenčine), ale aj kmeňotvorná prípona -i- *(meri-).*

V ľudovej reči by sme naozaj nenašli slova meradlo. V nárečiach nachádzame len *mieru, mierku. Meradlo* je teda slovo knižné, ale — opakujeme — dobre utvorené a potrebné.

U spisovateľov-beletristov vyskytuje sa slovo *miera* predovšetkým ako meno nádoby na meranie: Sto *mier* jačmeňa (Kuk. I[4], 147), ktoré (dvojrimštiaky) vraj meral na *miery* (II.[5] 187).

Podobne aj *mierka*[2] v tom istom význame ako synonymum *miery:* v ktorom (vrecku) je *mierka* zemiakov (Taj. VI[2],

[1] Slovo *dievčatko,* na ktoré nejaký čitateľ Pravidiel bol poukazoval v liste Jaz. odboru MS, nemá príponu *-tko,* ale len *-ko,* teda *dievčat-ko.* Hláska *-t-* patrí ku kmeňu slova *dievča* (*dievčať-a, dievčať-u* atď.).

[2] V Ipeľskom nárečí v Novohrade s krátkou prvou slabikou: *merka* – ‚štvrtáčka' (*šťiri merke idu do kile, do poukile dve*).

147); rodičia nemali iba pod tri *mierky* rolí (VI², 49); No a teraz na závierku shrňme zrnká v jednu *mierku* (Hviezdoslav V², 100), vsypú im *mierku* žita (Rázus, Svety III, 135); sedel (vápeník) na *mierke* (Hronský, J. Mak 344) atď.

Pravda, *miera* i *mierka* môže mať aj iný význam. Napr.: vypíje svoju *mierku* rumu (Rázus, K. kráľ 300), kde *mierka* značí alebo 1. *sklenú nádobku,* alebo len 2. *isté množstvo* (tu by mohlo byť a býva tiež slovo *miera* — vypil svoju *mieru,* t. j. svoj podiel [porciu] rumu). V prenesenom alebo všeobecnom smysle: my lihali sme dobrej vôle s *mierkou* (Rázus, Bača P. 72), soznajúc sa so zradcami jeho, keď už *miera* je naplnená (Kalinčiak II³, 94). — Výraz *nadmieru* klesol na príslovku, keď dostal význam ‚veľmi, príliš'. Napr.: Principálovi je *nad mieru* príjemné večery tráviť u Aranky Kasanickej (Vajanský V, 264), kde by v novom vydaní malo byť *nadmieru* takto dovedna písané.

Shrnujeme: Keď vyhýbame slovu „meritko", nenahrádzajme ho mechanicky výrazom *meradlo* (tobôž nie zle tvoreným *„meridlo"*). Máme okrem neho ešte dobré slovenské slovo *miera (mierka)*. *E. J.*

J. Martinka:

PÔVOD A VÝZNAM NÁZVU BESKÍD.

Názov Beskid sa pokladá za slovo záhadné so stránky tvaroslovnej i významovej. Vynikajúci slavista A. Brückner vo svojich „Wzorach etymologji . . ." končí výklad mena Beskíd touto otázkou: „Ale cóż znaczy *besk, przymiotnik czy rzeczownik, jeżli nie od Besów (gory beskie = Beskidy) nazwany?"[1]

U starovekých spisovateľov (Ptolemaios, Strabo, Plinius, Markianos, Ammianus, Marcellinus atď.) sú časti Karpatského pohoria pomenované podľa národov, ktoré ich obývaly. *Καρπάθης ὄρος* — *Karpatské pohorie* je meno dané podľa národa *Karpov.* Asi na to isté pohorie sa vzťahuje názov *Οὐενεδικὰ ὄρη* — *Venedské, Vendské, Slovanské hory.* Menom *Σαρματικὰ ὄρη* — Sarmatské hory označovali Malé Karpaty a juž-

[1] Slavia, roč. III, 1924, str. 192—224.

ný svah Karpát. Národ *Tatroi* a či *Tagroi* býval kdesi pod Tatrami, a preto od neho by mal pochádzať názov Tatier. Severovýchodnú časť Karpát menovali Alpes Bastarnicae. Názov *Beskidy* alebo podobný tvar sa nevyskytuje u starovekých spisovateľov. Tvar *Beschad*, vyskytujúci sa v stredoveku v latinských osnovách, nemusí byť odvodený od národa Besov, lebo nemáme historického údaja o tom, že by Besi boli kedy bývali v Beskidách.

Odôvodnené je teda hľadať iný výklad názvu Beskid.

Na východnom Slovensku je bežný výraz: „ta to daleko až za Bezčadami".[2] Pod *Bezčadami* alebo *Bisčadami* rozumejú hory na severných krajinských hraniciach. Poľsky sa označuje to pohorie tvarom *Bieszczady*. Uvedené tvary majú byť dôkazom toho, že ten názov bol Slovanom známy už v dobe všeslovanského jazyka.[3] Karpatorusi užívajú názvu *Bezkiedy*, ale i *Beskidy*. V češtine sa užíva *Bezkydy* a *Beskydy*, v nemčine *Beskiden*, v maďarčine *Beszkidek*.

Uvedenými menami sa označuje veľká časť karpatského pohoria medzi Kysucou a Laborcom, ale i celé desiatky jednotlivých vrchov sú tiež podobne pomenované. Napr. *Veľký Bezkyd* pri rieke Uhu a *Volosacký Bezkyd* na jeho pramenisku; *Beskyd* alebo *Piargy* v Liptovských holiach; *Beskyd* alebo *Trojačka* pri pramenisku Kysuce; *Beskyd* na východ od Babej hory; *Vreškovský Beskyd* v skupine Osuskej; *Bezkydský priesmyk* na trati Mukačevo-Lavoczne atď.

Okrem toho sa opakujú názvy: *Bezkiedec*ь, *Beskidok*ъ, *Bezčedel* atď.

Základom všetkých tých mien má byť predstava, ktorá sa vyskytuje na tých vrchoch znásobene, a preto ju možno zmenšovať, zväčšovať a sdružovať slovotvornými príponami: *-ec, -ok, -el, -ad.*

Názov *Bezčady, Bezkiedy, Bezkydy, Beskidy* je odvodené slovo z kmeňa: *bezk-* príponou: *-ad* a užíva sa ho v množnom čísle. Na stredných vrchoch Karpát je veľmi rozšírená, slovanským bohom venovaná rastlina: *bezt, bezg, bezk*[4] vo význa-

---

[2] Dr. S. Czambel: Slovenská reč. Turč. Sv. Martin, 1906, str. 485.

[3] Dr. L. Niederle: Slovanské starožitnosti. Praha, 1906, diel II., sv. I., str. 27.

[4] E. Berneker: Slavisches etymologisches Wörterbuch, Heidelberg 1908.

me: *bez, baza, buza, boz.* Často tvorí porasty (porovnaj miestne názvy: *Buzice, Buzita, Buzinka, Bzovík, Bezáky,* atď.), ktoré za rozkvetu omamujú vôňou. Sušené kvety sú starodávnym liekom. Dužnaté plody slúžily nielen vtáctvu, lež i ľudstvu na výrobu nápoja. Združovacou príponou *-ad* sa tvorí slovo *bezk-ad* — *bezčad**, *bezkiedь* a znamená porast: *bzovinu, bazovinu, buzinu. Bezčad* znamená nielen porast, lež i podklad porastu, ako hora Bukovina, Dúbrava znamená pôvodne stromovie, ale po jeho vyrúbaní len podklad i holý vrch alebo už pole.

Názov *Bezkíd* je slovanského pôvodu a *Bezkidy* znamenajú bzovinou a krovinou porastené vrchy.

Nemá slovníkového podkladu výklad, že „beskid" znamená horskú cestu, priesmyk, ktorým sa musí ísť „bežky".

Základný správny tvar názvu je *Bezčaď*, podľa nárečovej výslovnosti i tvrdo *Bezčad.* Výslovnosťou sa blíži karpatoruský tvar *Bezkiedь* grafickému tvaru *Bezkyd.* Najmenej, v najmenšej miere slovanský je tvar *Beskid.*

Anton Jánošík:

TVARY A KVANTITA SLOŽENÍN SLOVESA ÍSŤ.

(Pokračovanie.)

Tvary 3. osoby plurálu *nájdu, zájdu* a *újdu* možno vysvetľovať z foriem **nájdú, *zájdú, *újdú,* pri ktorých dlhé *-ú* sa skrátilo podľa známeho kvantitatívneho pravidla, ako sa tiež **prídú* > *prídu.*

Isté ťažkosti s označovaním kvantity sú pri úzkej samohláske *e.* V složenine *prejdem, prejdeš... prejdú* mali by sme mať dlhú kvantitu aj v spisovnej reči, aká je zväčša pri týchto složeninách so širokou samohláskou v predpone.[11] V nárečiach sa skutočne vyskytuje[12]: *préjďem, préjďeš, préjďe... préj-*

* Poznámka redakcie. — Tu treba vychádzať z prípony *ěd,* lebo len takto dá sa vysvetliť zmäkčenie k > č. Porov. tiež *kričať* < **krikěti* (*krik* + *ěti*).

[11] V spisovnej reči nekladie sa dlhá kvantita v predpone *vô-, vý-* a *ú-* (*vôjdem, výjdem, újdem*).

[12] Uvádzam západné nárečia (Bánovce), odkiaľ preniklo aj do bernolákovskej spisby, napríklad: *prégďe* (Hulyák, Celoročné Neď. Kázňe II, 234).

du s *é*, ako aj v iných podobných prípadoch: *jéj, ňéj, pekněj*. Teda dlhá kvantita patrila by sem ako podľa systému složenín II. typu, tak aj podľa istých nárečí, lenže v písme vonkoncom sa nekladie dlhá kvantita na *é* v zatvorenej slabike *-ej*. Pravda, nijako nepôjde narušiť tento všeobecný úzus, aby sme mohli označovať dlhú kvantitu v slabike *-ej* tvarov *prejdem, prejdeš... prejdú*, ale teoreticky treba *e* pokladať za dlhé, ak chceme vysvetliť krátku kvantitu v koncovom *-u* s predpokladom, že sa skrátila po spôsobe ostatných složenín II. typu: *pôjdu, dôjdu, nájdu, zájdu, újdu*. Aj pri nej načim vychádzať z formy *préjdú*[13], z ktorej skrátením podľa známeho kvantitatívneho pravidla vznikla forma *préjdu* a neoznačovaním, prípadne skrátením dlhej kvantity je tvar *prejdu*. S tohto kvantitatívneho stanoviska vychodí krátka kvantita na koncovke *-u*; výslovnosť je ozaj v nárečiach krátka. Doterajší spôsob písania *prejdú* (s dlhým *-ú*) má silnú oporu v českom *projdou*.

Taký istý vznik a kvantitu má aj stredoslovenská (napr. Turiec) záporná forma prítomného času: *ňéjďem, ňéjďeš, ňéjďe, ňéjďeme, ňéjďeťe, ňéjdu*. I tu vo výslovnosti 3. osoba plurálu má krátke *-u*. Pri nej sú tie isté ťažkosti s označovaním, vlastne s neoznačovaním dlhej kvantity, ako pri *prejdem, prejdeš... prejdú*. Tento zápor čo do tvaru je vlastne složeninou základného slovesa *ísť*, kde záporné slovko *ne* je vo funkcii predpony a složenina len akosi sémanticky označuje iný význam, zápor. Okrem tejto složeniny, označujúcej zápor, je ešte zápor celkom pravidelne tvorený, vyskytujúci sa v západných a východoslovenských nárečiach, pri ktorom záporné slovko *ne* sa pripojuje k základným tvarom prítomného času: *idem, ideš, ide... idú* bez hláskoslovnej modifikácie ako samostatná časť[14], čo je zrejmé z jej osobitnej výslovnosti: *ne|idem, ne|ideš... ne|idú*. Takto pravidelný tvar záporu *ne|i|dem, ne|i|deš... ne|i|dú* má tri slabiky na rozdiel od tvarov záporu vo forme složeniny, kde sú dve: *nej|dem (ňéj|dem), nej|deš (ňéj|ďeš), nej|de (ňéj|ďe)... nej|dú (ňéj|du)*.

Obidve formy sú domáceho pôvodu[15], teda ináč obidve

[13] Takú nachádzame v staršej spisbe: *prégdú* (Krestianské Navčenj, Trnava 1764, str. 168).

[14] V cirkevnoslovanských textoch častica *ne* je písaná osebe. Terajší náš systém je písať ju spolu so slovesom.

[15] Porov. SR VII, 124.

správne, ale z nich lepšie s praktickej stránky pre spisovný jazyk vyhovuje forma pravidelného záporu: *ne|idem, ne ideš, ne|ide... ne|idú,* najmä zato, že pri nej nieť nijakej ťažkosti, prípadne pochybnosti vo veci kvantity, ako pri druhej, tvorenej na spôsob složeniny: *nejdem, nejdeš... nejdú.* Iná výhoda foriem *neidem... neidú* spočíva v tom, že sa neodkláňa od všeobecného spôsobu tvorenia záporu bez hláskoslovnej modifikácie ani pri slovesách na začiatku s *i-*, ako *ihrám sa — neihrám sa, iskria sa — neiskria sa, istím — neistím, išiel — neišiel.* Pravidlá slov. pravopisu uvádzajú formy *l*-ového príčastia: *išiel, išla* (211), ku ktorým je zaiste zápor *neišiel, neišla, neišlo* a takéto záporové formy svojím vznikom nie sú v súlade so záporovými formami prítomného času, tvorenými na spôsob složenín: *nejdem, nejdeš... nejdú.* Tu by sa mal vonkoncom uplatniť jednotný, všeobecný spôsob tvorenia záporu, ktorý má svoje predností aj s didaktickej stránky, pre vyučovanie na školách; načo robiť výnimku tam, kde je nepotrebná a dá sa dobre obísť.

I pri všetkých týchto nevýhodách Pravidlá slov. pravopisu sa prikláňajú k záporovým složeninám *nejdem, nejdeš... nejdú,* hoci plná samohláska *i* v slovenskom základnom tvare *idem...* oproti českému *jdem...* mala skorej viesť k uzákoneniu riadnej záporovej formy *neidem*[16]. Formy záporových složenín *nejdem, nejdeš...* neboly ani veľmi tak uvádzané do SR a uvedené do Pravidiel slov. pravopisu na štúdiu a podklade slovenských nárečí, ako skorej vplyvom (azda ani dobre neuvedomeným) českých záporových foriem[17], ktoré ináč s našimi domácimi, nárečovými sú v písme (okrem koncoviek) jednaké. No nie sú jednaké svojou kvantitou a pôvodom. V češtine tvary *nejdu, nejdeš... nejdou* majú taký istý vznik a spôsob záporu, ako aj záporové formy: *nejsem, nejsi... nejsou.* Možno ich vyložiť jednak etymologicky z foriem: *ne+jьdu, ne+jьdeš...* zánikom ь, ako aj synchronicky z tvarov: *ne+jdu, ne+jdeš... ne+jdou;* v obidvoch prípadoch sú jednaké formy a krátka kvantita na záporovom slovku *ne-*, aká ostáva zväčša na predponách složenín: *přijdu, do-*

---

[16] Porov. vývody H. Bartka v Príspevkoch k dejinám slovenčiny, str. 55.

[17] Formy *nejdem... nejdú* za čechizmus pokladá Martin Hojič (Literárne listy XII, str. 58).

idu, zajdu... Naproti tomu v slovenčine dlhá kvantita ukazuje, že pri týchto složeninách treba vychádzať jedine len z tvarov s plnou samohláskou *i-*: *idem, ideš... idú,* aké sú v slovenčine od najstarších čias, z doby pred zánikom jerov[18]. Takto aj složeninu záporu: *nejdem, nejdeš* atď., pravda, s výslovnosťou *ňéjďem, ňéjďeš... ňéjdu* v slovenčine možno vysvetliť iba synchronicky z foriem s plným *i-*, ako tomu bolo pri ostatných složeninách II. typu: *nájdem, zájdem, újdem, prejdem* (výslovnosť: *préjdem*) ap., lebo len takto dá sa vysvetliť ich dlhá kvantita, odchodná od češtiny. Dlhú kvantitu zaznačenú nachádzame v náboženskej spisbe predbernolákovskej a bernolákovskej, napr. *négde* (Krestianské Navčenj, 1764, str. 141), *prégde* (Hulyák, Celoročné Neď. Kázňe II, 234).

Sme tej mienky, že za záporové tvary složenín *nejdem, nejdeš...*, pretože sa pri nich dlhá kvantita nemôže označovať podobne ako aj pri složenine *prejdem, prejdeš...* by boly súcejšie pre spisovnú reč záporové formy pravidelne utvorené: *neidem, neideš... neidú,* keďže pri nich niet ťažkostí s označovaním dlhej kvantity po spôsobe ostatných složenín II. typu a okrem toho v spisovnej reči už majú svoju tradíciu[19]. Máme ich v Bernolákovom Slowári (838) a v bernolákovskej spisbe: *neidú* (Hulyák II, 32), v štúrovskej: *Ňeišla* (Sládkovič, Marína [1846] 63) a poštúrovskej.

(Pokračovanie.)

Štefan Tóbik:

OBCHODNÁ TERMINOLOGIA.

Názvoslovie praktického obchodného života.

(Pokračovanie.)

Všeobecné poznámky. Obchodné firmy sa označujú najčastejšie dvojakým spôsobom, a to tak, že meno predávaného tovaru je alebo v siedmom páde (teda vzor: *obchod s niečím* — nižšie *typ I.*), alebo v páde prvom (vzor: *Drevo Uhlie Koks* — nižšie *typ II.*). Prvý, inštrumentálny spôsob je obľúbenej-

[18] Bartek, l. c.

[19] Dosiaľ sa zachováva aj v časopisoch, napríklad: v Gardistovi *neide* (z 12. dec. 1940, str. 2.)

ší, rozšírenejší a môžeme ho pri každom druhu tovaru použiť. Ani druhý (nominatívny) spôsob nie je nesprávny, ale sa menej vyskytuje, všeobecne v praxi nie je taký obľúbený a rozšírený ako spôsob inštrumentálový. Vidíme ho najmä v označeniach obchodov s modernými tovarmi a predmetmi, ktorých názvy ešte nezdomácnely a ktoré sa práve preto uvádzajú najčastejšie pravopisom cudzím (napríklad: *Bijouterie, Delikatesses, Bonbons, Radio, Elektro Service a pod.).* Ako nižšie odôvodníme, dnes máme už aj v takýchto prípadoch označovať firmy slovenskejším inštrumentálovým spôsobom. — Tretí spôsob je v podstate tiež nominatívny výraz. Prídavné meno, utvorené z mena predávaného predmetu, je v prvom páde, ale za ním je ešte slovo *obchod, dom, móda,* pri firmách ostatných podnikateľov slovo *podnik, závod, továreň* a pod. (napr.: *Koloniálny obchod, Konfekčný dom, Dámska móda, Dopravný podnik, Textilná továreň* atď. — nižšie *typ III.). Firmy podnikateľov* obchodných alebo živnostenských vôbec označujeme správne takto *(typ IV.):* PAPIERNICTVO (nie: PAPIERNICKÝ ZÁVOD alebo: PODNIK), PEKÁRSTVO (nie: PEKÁRSKY ZÁVOD alebo PODNIK), POTRAVINÁRSTVO (nie: POTRAVINÁRSKY PODNIK) atď. alebo aj takto: FARBIAREŇ (nie BARVIAREŇ), ČISTIAREŇ, MLIEKÁREŇ (nie MLEKÁREŇ, MLEČIAREŇ), KAVIAREŇ (nie: KAVIARŇA) atď. *(— typ V.).*

Niekoľko príkladov:

I. typ: *Obchod s niečím:*	II. typ: *Drevo Uhlie Koks:*
OBCHOD S BÁBKAMI	BÁBKY
OBCHOD S BICYKLAMI (nie: S KOLAMI!)	BICYKLE (nie: KOLÁ)
OBCHOD S BIELIZŇOU (nie: S PRÁDLOM!)	BIELIZEŇ (nie: PRÁDLO)
BISKVIT (aj: BISCUIT, vyslov: biskvi)	BIŽUTERIA aj: BIJOUTERIE, vyslov: bižuteri)
OBCHOD S BONBÓNMI	BONBÓNY (aj: BONBONS, vyslov: bonbón)
OBCHOD S BRITVAMI A POTREBAMI NA HOLENIE (nie: HOLIACIMI POTREBAMI)	BRITVY POTREBY NA HOLENIE
OBCHOD S BRYNDZOU	BRYNDZA
OBCHOD S CEMENTOM	CEMENT
OBCHOD S CESNAKOM, CIBUĽOU	CESNAK CIBUĽA (nie: ČESNAK)
OBCHOD S CITRÓNMI	CITRÓNY

OBCHOD S CUKRÍKMI, CUKROVINKAMI	CUKRÍKY, CUKROVINKY
OBCHOD S ČOKOLÁDOU	ČOKOLÁDA
OBCHOD S DÁMSKYM MÓDNYM TOVAROM	DÁMSKA MÓDA
OBCHOD S DÁŽDNIKMI	DÁŽDNIKY
OBCHOD S DENATUROVANÝM LIEHOM	DENATUROVANÝ LIEH
OCHOD S DETSKOU BIELIZŇOU	DETSKÁ BIELIZEŇ
OBCHOD S DETSKÝMI KOČÍKMI	DETSKÉ KOČÍKY
OBCHOD S DETSKOU KONFEKCIOU	DETSKÁ KONFEKCIA
OBCHOD S DETSKOU VÝBAVOU (aj VÝSTROJOM)	DETSKÁ VÝBAVA (VÝSTROJ)
OBCHOD S (DOBYTČOU SOĽOU). Správne: OBCHOD SO SOĽOU PRE STATOK.	(DOBYTČIA SOĽ). Správne: SOĽ PRE STATOK
OBCHOD S DREVOM	DREVO
OBCHOD S DROGAMI	DROGY
OBCHOD S DYŇAMI	DYNE
OBCHOD S ELEKTRICKÝMI POTREBAMI (aj ČLÁNKAMI)	ELEKTRICKÉ POTREBY (aj ČLÁNKY) aj ELEKTRO, ELEKTRO SERVICE
OBCHOD S EMAILOM (vyslov: emajlom)	EMAIL
OBCHOD S FARBAMI (nie: BARVAMI)	FARBY (nie: BARVY)
OBCHOD S FIRNAJZOM (nie: FERMEŽOU)	FIRNAJZ
OBCHOD S FOTOAPARÁTMI	FOTOAPARÁTY
OBCHOD S FOTOGRAFICKÝMI APARÁTMI (aj PRÍSTROJMI; nie: S FOTOPRÍSTROJMI)	FOTOGRAFICKÉ PRÍSTROJE (nie: FOTOPRÍSTROJE)
OBCHOD S FOTOPOTREBAMI	FOTOPOTREBY
OBCHOD S FOTOGRAFICKÝMI POTREBAMI	FOTOGRAFICKÉ POTREBY
OBCHOD S GALANTERNÝM TOVAROM	GALANTERIA
OBCHOD S GRAMOFONMI	GRAMOFONY
OBCHOD S GRAMOFONOVÝMI PLATŇAMI (nie: DOSKAMI)	GRAMOFONOVÉ PLATNE (nie: DOSKY!)
OBCHOD S GOMBIČKAMI	GOMBIČKY
OBCHOD S HODVÁBOM (nie: HODVÁBÍM)	HODVÁB (nie: HODVÁBIE)
OBCHOD S HOSPODÁRSKYMI STROJMI (aj GAZDOVSKÝMI)	HOSPODÁRSKE STROJE (aj GAZDOVSKÉ)
OBCHOD S HRAČKAMI	HRAČKY
OBCHOD S HRÍBMI, HUBAMI	HRÍBY HUBY
OBCHOD S HUSAMI, HYDINOU (nie: DRÔBEŽOU)	HUSI HYDINA (nie: DRÚBEŽ DRÔBEŽ)
OBCHOD S CHEMIKÁLIAMI	CHEMIKÁLIE

OBCHOD S IHLAMI	IHLY
OBCHOD S JABLKAMI, HRUŠKAMI	JABLKÁ HRUŠKY
OBCHOD S JUŽNÝM OVOCÍM	JUŽNÉ OVOCIE (FRUITS)
OBCHOD S KAKAOM	KAKAO (aj CACAO)
OBCHOD S KAPUSTOU	KAPUSTA
OBCHOD S KÁVOU	KÁVA
OBCHOD S KANDITMI	KANDITY (aj CANDITES, vyslov: kandit)
OBCHOD S KANCELÁRSKYMI POTREBAMI	KANCELÁRSKE POTREBY
OBCHOD S KARTAMI NA HRANIE (nie: S HRACÍMI KARTAMI)	KARTY NA HRANIE (nie: HRACIE KARTY)
OBCHOD S KEFAMI (nie: KARTÁČMI)	KEFY (nie: KARTÁČE)
OBCHOD S KEKSOM	KEKS
OBCHOD S KLOBÚKMI	KLOBÚKY
OBCHOD S KOLONIÁLNYM TOVAROM	KOLONIÁL
OBCHOD S KONOPAMI	KONOPE
OBCHOD S KONFEKCIOU	KONFEKCIA
OBCHOD S KORENÍM, S KORENINAMI	KORENIE KORENINY
OBCHOD S KOŠEĽAMI	KOŠELE
OBCHOD S KOŽOU	KOŽA
OBCHOD S KRÁTKYM TOVAROM	KRÁTKY TOVAR
OBCHOD S KRAVATAMI	KRAVATY (aj CRAVATTES, vyslov: kravat)
OBCHOD S KRMIVAMI	KRMIVÁ
OBHOD S KUCHYNSKÝM RIADOM	KUCHYNSKÝ RIAD
OBCHOD S KUFRAMI, KUFRÍKMI	KUFRY KUFRÍKY
OBCHOD S KYSLOU KAPUSTOU (nie: KYSELOU, KVASNOU)	KYSLÁ KAPUSTA (nie: KYSELÁ, KVASNÁ)
OBCHOD S LAHÔDKAMI A SLADKOSŤAMI (nie: S PAMLSKAMI)	LAHÔDKY SLADKOSTI (nie: MLSOTY PAMLSKY)
OBCHOD S LAKMI	LAKY
OBCHOD S LAMPAMI	LAMPY
OBCHOD S LÁTKAMI	LÁTKY
OBCHOD S LEKVÁROM (nie: S MARMELÁDOU)	LEKVÁR (nie: MARMELÁDA)
OBCHOD S LESNÝMI PLODINAMI	LESNÉ PLODINY
OBCHOD S LIEHOM, LIEHOVÝMI NÁPOJMI	LIEH LIEHOVÉ NÁPOJE
OBCHOD S LUSTRAMI	LUSTRE
OBCHOD S ĽANOM	ĽAN

OBCHOD S MASLOM	MASLO
OBCHOD S MASŤOU	MASŤ
OBCHOD S MATERIÁLNYM TOVAROM	MATERIÁLNY TOVAR
OBCHOD S MÄSIARSKYMI (nie: MÄSOVÝMI) VÝROBKAMI	MÄSIARSKE (nie: MÄSOVÉ) VÝROBKY
OBCHOD S MEDOVNÍKMI (nie: PERNÍKMI)	MEDOVNÍKY (nie: PERNÍKY)
OBCHOD S METLAMI	METLY
OBCHOD S (MIEŠANÝM TOVAROM) = ROZLIČNÝM TOVAROM	
OBCHOD S MLIEKOM	MLIEKO MLIEKÁREŇ
OBCHOD S MLIEČNYMI VÝROBKAMI	MLIEČNE VÝROBKY
OBCHOD S MLYNSKÝMI VÝROBKAMI	MLYNSKÉ VÝROBKY
OBCHOD S MÓDNYM TOVAROM	MÓDNY TOVAR
OBCHOD S MOTÚZMI (nie: ŠPÁRGAMI, ŠPAGÁTMI)	MOTÚZY (nie: ŠPÁRGY, ŠPAGÁTY)
OBCHOD S MÚKOU	MÚKA
OBCHOD S MÚČNYMI VÝROBKAMI	MÚČNE VÝROBKY
OBCHOD S MYDLOM	MYDLO
OBCHOD S NÁBYTKOM	NÁBYTOK
OBCHOD S NIŤAMI (nie: CVERNAMI)	NITE (CVERNY)
OBCHOD SO ZBOŽÍM (s OBILÍM)	ZBOŽIE (OBILIE)
OBCHOD S OBUVOU	OBUV
OBCHOD S OCTOM	OCOT
OBCHOD S ODEVOM	ODEV
OBCHOD S OKRASNÝMI STROMKAMI	OKRASNÉ STROMKY
OBCHOD S OVOCÍM	OVOCIE
OBCHOD S PALIVOVÝM DREVOM	PALIVOVÉ DREVO
OBCHOD S PANČUCHAMI (nie: PUNČOCHAMI)	PANČUCHY (nie: PUNČOCHY)
OBCHOD S PÁNSKOU KONFEKCIOU	PÁNSKA KONFEKCIA
OBCHOD S PÁNSKYM MÓDNYM TOVAROM	PÁNSKY MÓDNY TOVAR
OBCHOD S PAPIEROM	PAPIER
OBCHOD S PEKÁRSKYMI VÝROBKAMI	PEKÁRSKE VÝROBKY
OBCHOD S PERÍM	PERIE
OBCHOD S PÍSACÍMI STROJMI	PÍSACIE STROJE
OBCHOD S PIVOM	PIVO
OBCHOD S PLETENÝM TOVAROM	PLETENÝ TOVAR
OBCHOD S PODOŠVAMI (nie: PODRÁŽKAMI)	PODOŠVY (nie: PODRÁŽKY)
OBCHOD S PONOŽKAMI	PONOŽKY

OBCHOD S PORCELÁNOM (nie: PORCULÁNOM)	PORCELÁN (nie: PORCULÁN)
OBCHOD S POSTEĽNOU BIELIZŇOU (nie: S LOŽNÝM PRÁDLOM)	POSTEĽNÁ BIELIZEŇ (nie: LOŽNÉ PRÁDLO)
OBCHOD S POTRAVNÝMI ČLÁNKAMI	POTRAVNÉ ČLÁNKY
OBCHOD S POTREBAMI NA PÍSANIE (nie: PÍSACÍMI POTREBAMI)	POTREBY NA PÍSANIE (nie: PÍSACIE POTREBY)
OBCHOD S RÁDIAMI	RÁDIÁ
OBCHOD S RÁDIOAPARÁTMI	RÁDIOAPARÁTY
OBCHOD S REMEŇOM	REMEŇ
OBCHOD S ROZLIČNÝM TOVAROM	
OBCHOD S RYBAMI	RYBY
OBCHOD S RYŽOU	RYŽA
OBCHOD SO SIATIVOM	SIATIVO
OBCHOD SO SENOM	SENO
OBCHOD SO SEMENAMI	SEMENÁ
OBCHOD SO SEMIAČKAMI	SEMIAČKA
OBCHOD SO SKLOM	SKLO
OBCHOD SO SLAMOU	SLAMA
OBCHOD SO SLANINOU	SLANINA
OBCHOD SO SOĽOU	SOĽ
OBCHOD SO STARINOU	STARINA
OBCHOD SO STAROŽITNOSŤAMI	STAROŽITNOSTI
OBCHOD SO STAVEBNÝM DREVOM	STAVEBNÉ DREVO
OBCHOD SO STAVEBNÝMI HMOTAMI	STAVEBNÉ HMOTY
OBCHOD SO STOLOVÝM NÁČINÍM	STOLOVÉ NÁČINIE
OBCHOD SO STOLOVÝMI PRÍBORMI	STOLOVÉ PRÍBORY
OBCHOD SO STOLOVÝM VÍNOM	STOLOVÉ VÍNO
OBCHOD SO STRIŽNÝM TOVAROM	STRIŽNÝ TOVAR
OBCHOD SO STUHAMI, STUŽKAMI	STUHY STUŽKY
OBCHOD SO SYROM	SYR
OBCHOD SO ŠATAMI	ŠATY (nie: ŠATNÝ DOM!)
OBCHOD SO ŠIJACÍMI STROJMI	ŠIJACE STROJE
OBCHOD S ÚDENINAMI	ÚDENINY
OBCHOD S UHLÍM	UHLIE
OBCHOD S UHORKAMI (nie: UGORKAMI, OHARKAMI)	UHORKY (nie: UGORKY, OHARKY)
OBCHOD S VÍNOM	VÍNO
OBCHOD S VRECKOVKAMI, aj RUČNÍČKAMI (nie: KAPESNÍKMI)	VRECKOVKY, RUČNÍČKY (nie: KAPESNÍKY)
OBCHOD S VÝŠIVKAMI	VÝŠIVKY

OBCHOD SO ZBYTKAMI (nie: ZVYŠKAMI)

III. typ: *Módny dom:*

KOLONIÁLNY OBCHOD
KONFEKČNÝ OBCHOD (aj DOM)
MÓDNY OBCHOD (aj DOM)
NÁBYTKOVÝ DOM
OVOCNÝ OBCHOD (aj DOM)
PÁNSKY MÓDNY DOM
ZBYTKOVÝ OBCHOD (aj DOM)

IV. typ: *Papiernictvo:*

ČALÚNNICTVO
KRAJČÍRSTVO
KVETINÁRSTVO
OVOCINÁRSTVO
PAPIERNICTVO
PEKÁRSTVO
POVOZNÍCTVO
STOLÁRSTVO
ZBYTKY (nie: ZVYŠKY)
ÚDENÁRSTVO
ZÁHRADNÍCTVO
ZASIELATEĽSTVO

V. typ: *Mliekáreň:*

BRYNDZIAREŇ
BRUSIAREŇ
ČISTIAREŇ
FARBIAREŇ (nie: BARVIAREŇ)
GARBIAREŇ
KAVIAREŇ (nie: KAVIARŇA, KAVIARNA)
MLIEKÁREŇ (nie: MLEKÁREŇ, MLEČIAREŇ)
OCEĽIAREŇ
SLIEVÁREŇ
(ZÁSTAVÁREŇ) správne: ZÁLOŽŇA
ŽELEZIAREŇ

Označovania na tabuliach i v reči, ako sú: „Miešaný obchod", „Krátky obchod", „Kobercový obchod", „Rozličný obchod", „Hodvábny obchod" (alebo i „dom") a pod. sú nesprávne, aj keď sa hodne vyskytovaly v reči, pravda, najviac obchodníkov-Neslovákov. — Správne sú len uvedené označenia, ako: *Koloniálny obchod, Konfekčný obchod, Módny dom, Nábytkový obchod, Odevný obchod,* teda skoro všade v *III. type,* v ktorom slovo *dom* môžeme zameniť slovom *obchod.* — Výrazy, ako: „Mliečny obchod", „Čokoládový obchod", „Múčny obchod", „Oceľový obchod" a pod. sú nevhodné. Prípustné je z takýchto látkových mien utvorené označenie ešte napr. pri slovách železo a ovocie: *Železný obchod, Ovocný obchod.* Najmä dedinčania často takto hovorievajú.

Uviedli sme tu aspoň najznámejšie obchody, aby sme mohli upozorniť aj na neslovenskosti slovné a výrazové. — Typ prvý sa vyskytuje najčastejšie, len pri módnejších artikloch (článkoch) ho firmy neprávom obchádzajú a dávajú prednosť II. typu. Podotýkame však, že nápisy, ako: *Obchod s rádiami* alebo *s rádioaparátmi* (daromné je už *s rádiovými prístrojmi),* s *elektrickými potrebami* alebo *elektropotrebami,* s *fotoaparátmi* či s *fotografickými prístrojmi,* s *fotopotrebami* či *fotografickými potrebami,* s *velocipédmi* (u nás viacej s *bicyklami;* velo=bicykel), *s autami, s motormi, s pneumatikami* sa

doteraz skoro vôbec nikde u nás nevyskytujú. Miesto nich vidno cudzím pravopisom písané slová, najčastejšie v nominatíve, napr.: *Radio, Elektro*, prípadne aj *Radio Elektro Service* (angl., t. j. služba), *Photo, Velo-Auto-Moto, Pneu* (napr. *Baťa Pneu*). Robí sa tak celkom nesprávne. Tieto predmety (tovary) už natoľko zdomácnely, že aj ich názvy môžeme pokladať za zdomácnené (veď ich inakšie aj pravopisom našským píšeme), a preto ich treba zaradiť tiež do typu prvého, najslovenskejšieho. Aj obchod musí slúžiť národu, domácemu ľudu. Obchody na Slovensku sú predovšetkým pre nás Slovákov, my ich najviac potrebujeme, a už len oveľa menej cudzí hostia. Neobstojí tu námietka, že obchod má byť medzinárodný i rečove. Už aj preto nie, že tu ide o slová medzinárodné, teda v obchodných stykoch a v rečiach celého sveta všeobecne užívané, ktorých výslovnosť sa domácou transkripciou nijako podstatne nemení a ich medzinárodný pôvod zbadá každý, teda aj cudzinec, už hneď na prvý pohľad i v slovenskom prepise celkom ľahko. Preto píšeme a hovoríme vždy len: *Obchod s rádiami, Obchod s rádiami Philips*, Telefunken (Standard, Tungsram* a pod.), *Obchod s pneumatikami Baťa (Matador), Obchod s písacími strojmi Royal (Continentale, Olympia* a pod.), *Obchod s autami Škoda (Praga, Steyr* a pod.). Pravda, niektorá firma predáva často aj výrobky viacerých typov (tovární značiek). Tu potom má znieť nápis napr.:

OBCHOD S RÁDIAMI

alebo:

OBCHOD S RÁDIAMI
PHILIPS TELEFUNKEN TUNGSRAM

alebo:

RÁDIÁ
PHILIPS TELEFUNKEN TUNGSRAM

Vyratúvajú sa na firemnej tabuli len dve-tri najhlavnej-

* Tu slovo Philips a potom nižšie ešte Royal, Continentale sú mená vlastné (nie obecné, ako napr. rádio), mená zákonom chránených patentov (značiek), preto sa musia v každej reči takto písať.

šie, najznámejšie značky (typy), pretože niekedy slabšie, menejcennejšie a neosvedčené typy môžu veľmi skoro odpadnúť a tabuľu by bolo treba prerobiť. Kde má obchod výslovne len jednu značku, môže byť v nápise:

AUTO ŠKODA	alebo:	ŠKODA AUTÁ SÚČIASTKY OPRAVY

Označovanie „Rádio-aparáty", „Foto-potreby", „Velo-Auto-Moto" (písané aj „Velo Auto Moto") a podobne sú podľa uvedeného nesprávne. Nepíšme ich oddelene s čiarkou, ale vždy *dovedna* ako jedno slovo, teda: *Rádioaparáty, Fotopotreby, Velo Auto Moto* a v tomto poslednom prípade hádam radšej vždy: *Obchod s byciklami, autami a motormi.*

Maloobchod a veľkoobchod ako složeniny sú správne slová. Za nimi nasleduje skoro vždy názov tovaru v 7. páde s predložkou *s*, napr.: *Maloobchod s múkou, Veľkoobchod so semenami* a pod. Niekedy môže byť firma aj takto označená, ak predáva v malom i vo veľkom:

DREVO V MALOM I VO VEĽKOM.

Výrazy v *malom* a *vo veľkom* sú správne a nemožno ich vytisnúť napr. výrazom *nadrobno.*

(Pokračovanie.)

P. P. Zgúth:

NÁREČOVÉ SLOVÁ A VÝRAZY.

Turiec:

(Pokračovanie.)

stará prauda, dieťa, ktoré sa do reči mieša hovorom ako dospelí ľudia.

starí groš, premúdrené dieťa: *To je taki starí groš; starí verš,* premúdrené, jazyčné dieťa: *Do šetkého sa vleťje, taki starí verš.*

stáť za koho, za čo, ručiť: *Ja za to stojím.* (Aj Bánovce.)

stavať mosti, hádzať na povrch vody pod ostrým uhlom „tľapuše", skalami v potoku naplosko obrúsené skalky, ktoré vždy v menších a v menších krivkách odskakujú od povrchu potoka ku protivnému brehu; *Mňa uš preňjesou most na druhý bok* — chváli sa, komu sa podarilo dohodiť „tľapušu" až k druhému brehu.

stoknúť, na holú nohu obuť: *Ňestihla som si aňi kapce stoknúť.*

strašňe, veľmi: *To je strašňe dávno, to je už ňje aňi prauda.* (Aj Bánovce.)

strašní, veľký: *To naše chlapčisko je*

strašní huncút. Stala sa z ňej strašná paňi. (Aj Bánovce.)

straťiť pár sloų, nakrátko hovoriť: *Ňeboľi zme vedno iba chvíľku, ľen pár sloų zme mohľi straťiť.*

strčiť, podať tak, aby nik nevidel: *Fše mu strčila čo-to.*

strįehnuť, s úľubou hľadieť, zadívať sa: *Aš tak' ej oči strįehľi na pekné kveti.*

strkať, nedať pokoja: *Na každom kroku strká doňho.*

strmhlaų, dolu hlavou: *Strmhlaų sa hoďių do vodi.*

strom sa čisťi, keď s neho napadajú červivé plody.

súca pot kosu, zrelá: *Iďem pozreť, či je raš súca pot kosu.* (Aj Bánovce.)

sveť, na sveťe, bez pochyby: *To vám je na sveťe ľucki pán.*

šemoťiť, ticho, nesrozumiteľne, bojazlivo hovoriť: *Aňi ňevįem, čo kceų, ľen tak šemoťių, šemoť akisi.*

šepľeta, klebetnica i klebetník: *Taká šepľeta, šetko popľetįe dve na tri.*

šįanať, prosiť za prepáčenie, prepytovať: *Šįanam vašu statočnú hlavičku, veru sa nám kravička oťeľila.*

šibrinkuvať, švihať, šibať: *Ňešibrinkuj mi popred oči s tím prútom!*

šipirkať, hľadať, hmatať, šmátrať: *Ak šipirkaų, tak šipirkaų, ňedajbože na dvercįach tkaňičku našmátrať.*

škáľes, hrešenie, karhanie: *Počkaj, škáľes ťa ňemiňįe! Počkaj, už ťa čaká doma škáľes!* (Je aj sloveso: *viškaľizuvať,* poriadne vyhrešiť.)

škopa, lenivá dievka: *Takú škopu hňilú abi čiovek opchoďių.*

škvarka, malé gazdovstvo: *Gazduje na svojej škvarke.*

škvirdiť sa, plakať: *Abi hej aňi prst ňeukázaų, hňeť sa škvirďi — taká škvirda.*

šľajdruvať, hore dolu behať. *Taká šľajdra, ustavičňe šľajdruje.*

šmachti, lahodné šaty, háby: *Pober svoje šmachti a strať sa mi z očú!*

šmäriť, s hnevom odhodiť: *Ůjďi, ľebo ťa šmärím do blata!*

špácija (lat.), medzera: *Medzi ťehlami ňehaų murár priveľké špácije.*

štaųchať, strmo zatvárať dvere: *Štaųchá dvermi, kce sa vidávať.*

šťebota, veselé, vravné dievča: *Veľká šťebota je z ňeho.*

šťįepki, sušené jablčné križalky. (Dulice.) Inde: *šťįepki* sú triesky (Ďanová, Mošovce.)

šťikať, skúpo oddeľovať, neprajne dávať, na kúsky deliť: *Varila som šťikané (i hádzané) haluški* (= strapačky na surových zemiakoch.) *Ale ňešťikaj, otkroj väči kus chľeba!*

šťipák, drúk na spodnom konci okutý, ktorým dvíhajú a navaľujú brvná na voz.

šťiri sveti, veselo: *Ľen priť, kamarát, budú nám iba šťiri sveti! Tam ťi nám budú sveti.* Ale: *sveťa žiť.*

štompár, víchricou ulomená časť stromu: *Zotňime tento štompár, už i tak ňeporasťįe.*

štverať sa, liezť na vysoký predmet: *Ďe sa to štverįaš?*

šúchi, háby, šaty bez veľkej hodnoty: *Taká lacha, šúchi má sami zdrap.*

šust, hrešenie, výprask i blázon: *Boji sa šustu, preto sa skrila; jestu — šustu* (= jest tu šustu). *To je ľen taki šúst* (blázon)!

šušomäť, horší druh zbožia, pozadok: *Zrno sa ňeviplňilo, ľen taká šušomäť.*

šúťer, šútre, klátiky: *Naša krava mávala ťeľce aňi šútre.* I na dieťa: *Je aňi šúťer.*

švihák, pekne oblečený mládenec: *Je celí švihák z ňeho.*

talhaj, darebák: *Smrďi mu, talhajovi, robota, ľen abi bola misa plná.*

talpoš, márnotratník: *Talpoš taki, šetko pretalpošių, teras choďi po dobrich ľuďoch.*

ťancuvať, robiť: *Musí ťak ťancuvať, ako mu hrá, ľebo ho má vo vrecku.*

ťarťas, hluk: *Čo je to za ťarťas ako v židoụskej škoľe!*

ťickať sa, bez chuti chodiť, semtam sa motať: *Ľen sa ťak ťická. Ťic, ťic a roboťi ňic. Ťic sem, ťic ťam* = nevie si rady.

ťľapuša, skalami v potoku naplosko obrúsená, ťľapkavá skalka.

ťľovina, piesok stlačený na hlinu.

ťrčopisk, jedoš, nafúkanec: *Ti ťrčopisk, čože ofťčaš ľie piski?*

ťrieľiť na oheň, naklásť moc dreva do pece: *To sťari zaľše ľoľko ťrieľi do pece.*

ťrlo, na ťrlo, trenie rýb na oplodnenie, chudý: *Na jar idu ribi na ťrlo. Veď je chudi aňi ťrlo.*

ťrmancuvať i *drmancuvať*, trhať i trepať: *Trmancuvaụ ho, kím sa ňezobuďiụ. Ňeťrmancuj tímí dvermi!*

ťrnofaje, žarty, figle: *Žďi mu ťrnofaje v očiach hrajú.*

ťvrdí, neskorý: *Bolo to uš ſ ťvrdú jaseň.*

ťapkať, plieskať, ťlieskať: *Ňeťapkaj tím bičom usťavičňe poza uši!*

ťarapšťiť, niesť nespratnú, ťažkú vec: *Čože to ťarapšťiš — ve' sa pretrhňeš.*

ťeplá šatka, zhotovená z dobrej vlny, tzv. vlniak.

ťisnúť, dotknúť sa: *Ľen som doňho ťroška ťisoụ a už boụ na zemi.*

ťisnúť sa, chystať sa, brať sa do roboty: *Ešťe je ňie čas, a uš sa svet ťisňe do zemiakoụ* (zemiaky kopať).

ubečeľuvať (z maď.), pohostiť: *Veru nás, ako sa patrí, ubečeľuvaťi.*

ubrzgnúť, nepozorovane utiecť: *Kceụ ubrzgnúť, ale ho lapiľi.*

uckľiť, stroviť, premárniť i spreneveriť: *Uckľiụ na pijaťiku celi majatok. Zavreľi ho, uckľiụ desaťťisíc korún.*

učloväčiť sa, obdarovať: *Mụohoụ sa veru učloväčiť, taki magnáš.*

udrúľať (posmešno), upriasť hrubú niť: *Ale si hu ľen udrúľala.*

ufrngnúť, rýchle ujsť: *Spred nosa mu vlak ufrngoụ.*

ugáňaní, ustatý, utrmácaný: *Celí som ugáňaní robotoụ of svitu do mrku.*

uhriančisťé oči, úrečivé oči, ktoré pohľadom urečú: *Má uhriančisťé oči, na koho pozre, priďe mu z očú.*

uklonkuvať sa, podkladať sa: *Ňebuďem sa ňikomu uklonkuvať.*

ukľochňiť, uvariť: *Toľko som mala roboťi, že som aňi ňesťačila ukľochňiť ňiečo.* (Aj Bánovce.)

ukoľeňičaní, ustatý od kľačania: *Aňi visťrieť sa ňemụožem, taki som ukoľeňičaní.*

umamoliť, požuvať: *Ľen ťak umamoľiụ kụorku, keď ňemá zuboụ.*

upachťiť sa, zadychčať sa od bežania: *Celá som sa upachťila* (iné je *pachťiť*, bažiť).

uparchoňiť, uvariť: *Človek ňemá aňi kedi uparchoňiť ňiečo.*

uplakaní oblok = zájdený rosou: *Veru je to za bivaňie; oblok uplakaní, sťena ošťaťá!*

upovážiť, uctiť, i spustiť z ceny pri kúpe: *Nože si, no, vezňiťe, keď vás kceme upovážiť, jecťe a upiťe si! Veďže nás upovášťe, ke' zme chudobni!* (Pri kúpe.)

uškripaní, od hnevu zamračená, umrštená osoba: *Čože si taká uškripaná, či ňevieš, že hňeụ krása škoďi?*

uškvariť, upražiť, upiecť: *Ňie každá tak uškvarí mäso ako naša ňevesťa.*

uťanťušiť, degviť, dláviť na zemi ležiaceho: *Celého ho uťanťušiụ.*

uťržiť, dostať výprask: *Buť ťicho, uťržiš si voľačo!*

uzdrgáňať, utriasť sa na zlej ceste, nagazdovať lakomým spôsobom, nasporiť: *Ale sa uzdrgáňaụ. Hoďňe toho uzdrgáňaụ, taki vlkolak.*

uzreťia, na uzreťia, na dohľad: *Po-*

znaŭ som ho, keť sa zbližiŭ na uzreťia.

vekuvať, dlhšie pobudnúť, na veky trvať: A: *Veď ešťe ňechodí!* B: *Čo buďem u vás vekuvať?*

vetrom potšíti, falošný.

vibabrať i *vibabriť*, nešetriť, úskočným spôsobom previesť voľakoho: *Vibabriŭ šetku farbu na dvere, na obloki ňeostalo mu ňišť. Vibabraŭ s ňim a boŭ pokoj.*

vibadurkať, vylákať, vyvolávať.

vibľafnúť, bez rozvahy, v hneve niečo povedať: *Ňemaŭ si to vibľafnúť, ale zamlčať.* (Aj Bánovce.)

vibľakuvať, hlasne kričať, vyspevovať nepekným hlasom: *Čo uš toľko vibľakuješ — kebi to boŭ aspoň speŭ?* (Bánovce.)

vibuchnátuvať, päsťou ubiť po chrbte. (Aj Bánovce.)

vicengať, pravdu povedať: *Vicengaŭ so' mu, ňech vie.*

vicúdiť čisťé zrno z reči, podať jadro, obsah reči: *S pliеŭ a pohrapkoŭ povedaních reči ňeveďeŭ vicúdiť čistŭo zrno.*

vícval, cvalom: *Sadoŭ na koňa a hibaj vícval do mesťa!*

vičiňať, nezdobu robiť: *Čo ten vičiňaŭ za ňezdobu, to sa aňi vipovedať ňedá!*

vičiňiť, nadať, vyhrešiť: *Vičiňiŭ som ho, že buďe pamätať.*

vičišťať (aj *očišťať*), brániť, vyhovárať, na dobrú stránku vykladať: *Darmo ho vičišťaš, muriňa ňeobieťiš.*

vičítať, dohovárať, napomínať: *Vičítaŭ so' mu poriadnu kázeň, že ma ňezabuďňe.*

vidarení kvieťok (iron.), nepodarenec, nepodarok.

viďeť sa pod zemoŭ, v hrobe mŕtvy: *Račej bi som sa pod zemoŭ viďela.*

vidíchaní, vypočinutý; *vidíchaňejší*, čerstvejší: *Je vidíchaňejšia, čo prišla z leťoviska.*

vidriduch, vydierač, lakomec: *Šetko bi vidreŭ oť človeka, i to, čo ňemáš.*

vifinťení, pekne oblečený: *Chodí vifinťení ako zo škatuľki.*

(Pokračovanie.)

Eugen Pauliny:

VÝBER Z DETVIANSKYCH SLOVIES.

(Pokračovanie.)

omašinovať, na mašine omlátiť: *už hádam omašinovali, ke_ćoja* (Detva);

opáčiť, pozrieť, navštíviť;

otpitať: *toto pekňe otpitam, psi zožeru teras* (Kalinka), *mali zme, otpitam pekňe, psa* (Stožok);

otplácať, dane platiť: *len s čím sa budu ľudia otplácať* (Stožok);

padať, dochnúť: *padali sviňe tam* (Stožok), *či reku dáždik ňebuďe padať cez noc* (Detva), *aj abi tu ňeboło zle, kebi roki lepšie padali* (Korytárky);

padnuť: *po tri noce taki mrás padoŭ, šetka kapusta mi pomrzla* (Kalinka);

pakovať sa: *farár, notár sa pakuje* (Kalinka);

panovať: *veľká závisť panuje* (Kriváň), *pri pánoch krumple ňepanuju ako pri sedliakoch* (Kalinka);

pásť: *ten pánski čapáš, to gdo pasie* (Stožok);

pijať: *a on ráť pijaŭ* (Zv. Slatina);

pilňovať: *inšŭo sa tag ňepilňuje* (Kriváň), *to som potom pilňovaŭ* (Stožok);

písať sa: *Lucjak sa píše, ale Krchňjarom ho volaju* (Kalinka), *ja sa píšem Šever* (Korytárky);

plekať, opatrovať;

podnapiť sa: *ako podnapiti chlap, mau dobrú vuoľu a volá* . . . (Detva);

podúchať: *daj fujaru, podúcham* (Detva);

pohnať: *ej, ale ťa pohňem o tej paseki* (Lukovo);

pochudnuť: *krava pochudla* (Stožok);

pochváliť sa, pozdraviť sa: Pochválen P. Ježiš Kristus; *ten sa ňevje aňi pochváliť* (Oč. Dúbravy);

pokjazať: *keri čo veďeu, už im to pokjazali* (Stožok);

pokriť, poskrývať: *po hroblach to bolo pokrituo* (Stožok);

polacňeť: *a sklepach veľmi málo poznať, žebi polacňelo* (Stožok);

pomeťať, pamätať: *ešťe pomeťám, že Stroň a Ostroške jeden horár obháňau* (Stožok), *starší pomeťaju* (Detva), *ja hu ňepomeťám* (Podkriváň);

pomoknuť: *utekajťe, pán, lebo pomokňeťe* (Detva);

popáčiť, skúsiť: *to tag len muožu popáčiť, že ag* (= ako) *je zimná* (Stožok);

popáčiť sa: *sa mu veľmi popáčilo* (Stožok);

popleťať sa, chodiť: *v mesťe, ſ tich stranových ulicjach sa mohou ňepopleťať* (Stožok);

poprávať sa: *keť s chuťi žerje, tak sa poprava* (Liesk.);

porábať, bosorovať: *videu šecke starje babi, čo veďeli porábať* (Detva);

porábať: *vozi, saňe zme porábali* (Kriváň);

porjapkať, posberkať na šatoch záhyby (Detva);

posekirovať, ubiť: *posekirovau pána lopatou* (Stožok);

poskladať, dať na hrbu: *roskázau, abi mu poskladali peňjaze, reťjaske, prsťeňe* (Stožok);

posťinať: *ej, to posťina zbožja, šetko pokazi* (Lukovo);

poškopiť: *išou bi som poškopiť tje prasce* (Detva);

pošťesťiť sa: *ňepošťesťilo sa im ňić* (Kalinka);

potkutávať, podhrabávať: *aj naše ženi troška potkutávali* (t. j. zemiaky) (Klokoč);

pošťrknuť, pripomenúť: *ja som bou tjež na jedního čakávau; so mu bou pošťrkou, žebi tam ňepásou* (Stožok);

povjesť: *tú vartu povjazali a do mesťa povjedli* (Stožok);

povivedať sa: *on sa povivedau šetko* (Stožok);

pozabívať, zabudnúť: *o tom kňazovi som to pozabívau* (Stožok);

pozapjerať: *štál radosni, klinci pozapjerani* (Hriňová);

pozmrzať: *boli veľmej pozmrzali aj tu krumple* (Klokoč);

požívať, používať: *vi požívať'e moje meno* (Stožok);

prebehovať sa: *to sa tak prebehovali, keri dreľej povedau* (Stožok);

prebĺknuť: *motor popri nás prebĺkou* (Kalinka);

prehoďiť: *bola prehoďená* (prespaná) (Kalinka);

prestareť, obstarať: *stato vraj veľa (ľudi) vráťili, keť povedau, že má robotu prestarenú* (Stožok);

preťjecť, predbehnúť: *ja váz reku preťečjem* (Lieskovec);

preťknuť: *Rinaldo im preťkňe zubi* (Stožok) = oklame;

preukázať: *on im povedau, že keť si žjadaju viďeť Rinalda a jeho kamarátou, že im to preukážu* (Stožok);

prevráťiť: *to je na prevráťeňi* (Hriňová) = to je na zbláznenie;

prihotovať: *prihotujťe mi karti* (Detva);

prichoďiť: *ako brad mu to prichoďiu* (Stožok), *mňe on ako strik prichoďi* (Detva);

pripáliť: boli takto k nám pripálili keľko rázy (Kalinka);
prísť: keľko ľudí tam o zárobok prišlo (Stožok);
prisfridžiť, pobosoriť: ona bola taká prisfridžená (Mangutovo);
prisfrojiť: povedau, že sa oňi tam tak prisfrojení na hraňici na každú hodinu do boja (Stožok);
pokonať, vykonať, dohodnúť sa: *tak s ňím čo pokonáš, prosím ťa* (Kalinka);
prťiť, keď ho našli, uš chrobáki po ňom prťili (Detva);

(Pokračovanie.)

POZNÁMKY.

POSLOVENČOVANIE PRIEZVISK.

Slovenská reč s čiste lingvistického stanoviska mohla len uvítať nariadenie s mocou zákona č. 81/1940 Sl. z. o povolení „zmeny neslovenského priezviska na slovenské". No výsledok, ako oznamujú noviny, nebol taký, ako sa očakával. Uvážiť treba tu onen citový moment, ktorý spôsobuje, že ťažko sa zriekame svojho priezviska, najmä v takom prípade, kde nejde o priezvisko, zmenené násilne v nedávnej minulosti. Pristupuje k tomu ešte aj rodinná tradícia, citový vzťah k predkom, či už to neslovenské meno dostali od panstva ako panskí služobníci, úradníci (*Jánoš, Baláž, Sutoris, Šafárik, Škultét, Šoltés*), alebo si ho priniesli ako prisťahovalci z iného kraja. Takto v slovenskej národnej pospolitosti máme priezviská rozličného pôvodu. Je ich dosť juhoslovanského pôvodu na *-ovič* (*Krajčovič, Jankovič, Polakovič, Strakovič*), *poľského* (*Pjontek*) a iného slovanského. Tu robiť zmeny bola by daromná vec. Máme aj dosť priezvisk talianskeho pôvodu, ako *D'Agnolo, Geraldini, Lombardini, Maretta, Ricotti, Ronchetti* atď., ktorých nositelia dnes už ani nevedia po taliansky a úplne, aj duchom sa vliali do slovenského kolektíva. A hodne je aj mien latinského pôvodu (*Fábry, Sutoris*), ktoré majú pre nás kultúrnohistorický význam podobne ako mnohé iné podstatné mená latinského pôvodu (*škola, kostol, atrament*) a pre ne nejdeme tvoriť slovenské fabrikáty, lebo tie by nemaly veľkej ceny pre slovenskú filologiu. Takto podobne nič nezískame pre slovenskú reč a národ poslovenčením pôvodných priezvisk iného pôvodu; tie všelijaké fabrikáty môžu robiť len chaos v systéme slovenskej reči, ktorý neraz hľadáme aj pri priezviskách. Čo by sa získalo tým, keby si napríklad nestor slovenskej vedy Jozef Škultéty dal zmeniť svoje starootcovské meno, alebo keby sme prípadne vo veľkej horlivosti išli meniť aj neslovenský základ priezviska slovenského bohatiera *Jánošíka* na *Janík*; pri ňom je iba koncovka *-ík* slovenského pôvodu.

Zaiste tento zákon má tú mravnú úlohu, aby odčinil jednu starú krivdu, páchanú na slovenskom národe tým, že slovenské priezviská slovenských ľudí boly násilne zmenené. Aj podľa istého úradného obežníka zmena priezvisk sa týka najmä tých, *a)* ktorým bolo pôvodné, genetické, rodové meno úradným nátlakom zmenené v nedávnej minulosti, alebo *b)* ich slovenské priezvisko bolo prispôsobené k hláskoslovnému systému iného jazyka (*Palló* za slovenské *Palo*), prípadne *c)* ešte dosiaľ (aj po vydaní Šrobárovho zákona) píšu svoje meno neslovenským pravopisom.

Takéto stanovisko je správne, mravné a zodpovedá aj so stránky filologickej. V týchto troch prípadoch pozmeniť neslovenské meno človeka „slovenskej národnosti" je nielen národnou, ale aj mravnou povinnosťou k niekdajším predkom slovenského mena. Poslovenčenie priezviska nech sa rovná obnoveniu vlastného slovenského starootcovského mena.

Red.

ROZLIČNOSTI.

Spásonosný? — Toto prídavné meno najlepšie dokazuje, ako sa zažerie takáto rečová nepodarenina, hoci máme dobré slovo poruke. *Spásu, Spasiteľa, spasenie* si pripomíname každý deň, a normálneho prídavného mena by sme z tohto koreňa nemali? Máme, ale ho obchádzame a siahame po takomto „učeneckom výkvete". Prídavné meno z tohto koreňa je: *spasný, -á, -é,* alebo *spasiteľný, -á, -é.*

lanskoročný október = lanský október. — Majster slovenského slova vo svojom diele Veľký rok má: od lanskoročného po tohoročný október (str. 145). Tu vystačíme aj s jednoduchým prídavným menom *lanský: lanský sneh, lanské slivky* atď. Složenina „lanskoročný" nevyskytuje sa v ľudovej reči, je umele stvorená na spôsob českej „minuloročný". Len vtedy ju upotrebiť, ak by to žiadala väčšia presnosť, pravda, ako potrebné knižné slovo.

furma a forma. — V našich slovenských domoch majú rozličné *furmy, furmičky,* napríklad na maslo, cukrové a iné, v ktorých maslo, cukrové dostáva istý tvar, teda *formu.* Ide tu o dvojaké prevzatie toho istého latinského slova *forma,* pravda, nie v jednom čase a v jednom význame; v staršom čase prešlo do slovenčiny v podobe *furma,* v novšom *forma,* podobne ako v prípade *kapitula — kapitola, kostol — kaštieľ.* Každé má svoj osobitný význam a takisto aj *furma* a *forma.* Zato nie je správne, keď aj za *furma* užívame *forma.*

ten tlač a tá tlač. — Živena v Martine mala toho roku čajový večierok v znamení „Domáci priemysel". Boly na ňom dámy aj v šatách, ušitých z *tlaču.* Teda *ten tlač!* Je to odborný termín pre farbený, farbenícky tovar, ktorý si naši farbiari farbia a tlačia. Takto na firemnej tabuli martinského farbiara Lilgeho. Aj u farbiara v Bánovciach je ten *tlač. Ten tlač* je riadne utvorené deverbatívum od *tlačiť* s mužským rodom, podobne ako napríklad: *výstroj* od *vystrojiť, pôdoj — podojiť, vývrat — vyvrátiť* ap. — Iný význam má podstatné meno *tlač* rodu ženského. Pod ňou rozumieme všetko, čo je tlačené na papieri: letáky, noviny, časopisy, knižky, tlačivo. Aj činnosť, spojenú s tlačením kníh: *tlač je drahá.* Ženský rod pri podstatnom mene *tlač* je asi knižného pôvodu.

Rozličným rodom sa tu vyjadruje rozličný význam. Taký istý zjav je aj vo francúzskom jazyku, napríklad: *le manche — la manche, le poste — la poste* a iné.

zdarilý = zdarný, podarený. — Tvar „zdarilý" je v spisovnom jazyku nepotrebný čechizmus. SR (V, 133) už bola ukázala, že v slovenčine všade, kde len možno, za české príčastia na *-lý, -lá, -lé* treba užívať príčastie minulé trpné na *-ný, -ná, -né,* prípadne *-tý, -tá, -té,* a zato za český tvar „zdarilý" mali by sme užiť od slovesa *zdariť zdarený,* prípadne iné deverbatívum *zdarný.* Keďže miesto slovesa *zdariť sa* je častejšie *podariť sa,* tak potom radšej užívajme za čechizmus „zdarilý" príčastie *podarený.* Slovenská politika (z 12. jan. 1941, str. 10) má chybne: „Zdarilý priebeh trénerského kurzu" m. *Podarený,* prípadne *Zdarný.*

Význam slovesa vytvoriť v slovenčine. — V slovenčine sloveso *vytvoriť* súvisí so slovesom *zatvoriť, pritvoriť.* Keď pred voľakým zatvoríme dvere, tak ho *vytvoríme.* Najčastejšie sa tohto slovesa užíva v prenesenom smysle: *vytvoriť koho z majetku, z rodiny* ap. Vplyvom češtiny sloveso *vytvoriť* dostalo aj význam *stvoriť, utvoriť,* aký je v češtine;

tam súvisí odchodne od slovenčiny so základným slovesom *tvořiti*. Zato, ak ide v slovenčine o pochop *robiť, tvoriť*, treba užiť slovesa *stvoriť*, prípadne *utvoriť*. Od istého času takýto správny úzus badať v novinách, napr. v Gardistovi: ... ktoré (národné hodnoty) ... *stvorily* celé generácie (z 11. jan. 1941, str. 1). K tomuto sa ešte vrátime.

prístupný a *prístupový*. — V obchodnej terminologii potrebujeme dva rozličné pochopy: *prístupný* a *prístupový*. *Prístupný* značí *dosiahnuteľný*, napr. *prístupná cena, prístupný vrch* ap. Naproti tomu nemožno prídavné meno *prístupný* použiť na označenie poplatku za prístup za člena, lebo *prístupný* so svojím významom *dosiahnuteľný* nemalo by v termíne „prístupný poplatok" správny pochop, a zato treba použiť prídavného mena na *-ový: prístupový poplatok*. (Porov. český termín *„přístupní poplatek"* a *přístupný* vrch.) *Prístupový* vyjadruje tu len vzťah k *prístupu* a či *pristúpeniu*. Podobný významový rozdiel je aj pri iných prídavných menách. (Porov. SR VI, 134.)

vlajka? - Náš štát okrem národnej slovenskej zástavy má aj štátnu vlajku, ktorá je znakom štátnej samostatnosti, slobody, čo sa javí navonok tým, že slobodne pri vetre veje. Forma *vlajka* je prevzatá rovno z češtiny ako deverbatívum zo slovesa *vláti* — *vlaje*. Keďže v slovenčine za české *vláti* máme *viať* — *veje*, tak by sme mali mať aj onú zástavu na viatie zo slovesa *viať*, a tá azda môže byť utvorená na spôsob českého deverbatíva *vlajka* — *vejka*. Naozaj trochu čudne zneje: *vlajka veje*. Niektorí vyhybujú slovu *vlajka* tým, že ho nahradzujú domácim slovom *zástava*, lebo si dostatočne neuvedomujú potrebný rozdiel a rozličnú funkciu obidvoch „zástav". Aj Maďari majú *zászló* a *lobogó*.

zbaviť a pozbaviť. — Najmä mladšie pokolenie, odchované celkom česko-slovenskými školami, necíti podstatný rozdiel medzi slovesom *zbaviť* a *pozbaviť* (koho) vplyvom českého významu slovesa *zbaviti*, ktorý sa rovná slovenskému *pozbaviť*. V slovenčine *zbaviť (sa)* značí voľakoho oslobodiť alebo sám sa oslobodiť od čohosi nepríjemného, nepríjemnej povinnosti, ťažkej roboty, napr.: *zbav nás od zlého* (Otčenáš), už som *sa ho zbavila* (úzus) ap. Naproti tomu pozbaviť znamená voľakoho, voľačo proti vôli, násilne odstrániť: *pozbavili ho úradu pre neposlušnosť* (úzus), *mráz pozbavil stromy života* (zo škol. úlohy), *všetkého ma už pozbavili* (úzus). Takto správne v Slováku: Čosi ťa morí! *Zbav sa toho*! (Vianoce 1940, str. 22), nesprávne: „Chceli nás zbaviť reči, možnosti národného žitia" (Slovensko VI, 160).

uzávierka = *závierka*. — Po redakciách našich novín a časopisov užíva sa termínu „uzávierka" čísla miesto staršieho termínu *závierka*. Tvar *uzávierka* dostal sa do slovenskej žurnalistiky vplyvom českej, kde je *uzávěrka*. V obidvoch prípadoch ide o deverbatíva od toho istého slovesa, lenže „uzávierka" má ešte okrem predpony *za-* ďalšiu predponu *u-*. V ľudovej reči niet slovesa „uzavierať", len *zavierať* (iter. od *zavrieť*): *zavierať, zavrieť* dvere, v prenesenom smysle: *zavierať, zavrieť starý rok;* je aj deverbatívum *závierka: ideme na závierku* (= cirkevná pobožnosť) *starého roku* (Bánovce). V slovenčine ani v prenesenom smysle nie je potrebná predpona *u-*, aby sa ňou naznačilo zakončenie deja, perfektívnosť slovesa, na to dostačí sama predpona *za-*. A okrem toho v slovenčine vídať predponu *u-* pri samom koreni slovesa, nie pred inou predponou, ako je v prípade *uzavierať, uzavrieť*. (Porov. aj príklady v článku J. Škultétyho, SR VII, 212.)

Takto so stránky systému tvorenia složenín slovies je správne len deverbatívum *závierka* bez predpony *u-* a taktiež *záver* od prvotného slovesa *zavrieť*. Majú iba abstraktný význam a podľa neho i materské slo-

vesá *zavierať, zavrieť* skorej možno užívať v prenesenom smysle, ako slovesá *zatvárať, zatvoriť*. (Porov. *záver v úlohe, záverečný — zátvor.*) V starších kázňach čítame: zawrime konečňe, techdi podstata tá... (Bajza, Kresť. Kat. Náb. I, 97), Z námítki tégto mi... zawíráme... takto (383). Teda ani nie: ďalekosiahle „uzávery" (Slovensko VI, 162), lež *závery*. Opraviť sa pýta tiež: „Uzávierka" budúceho čísla... v Sborníku SPS.

zástupci = *zástupcovia*. — V istom časopise čítame: Zástupci... učiteľstva... Podstatné meno *zástupca* sa riadne skloňuje podľa vzoru „sluha" a tak mu príde v nominatíve množ. čísla riadna koncovka *-ovia: sluha-sluhovia, zástupca-zástupcovia*. Kratšia koncovka *-i* pri tomto type podstatných mien býva len pri slovách s cudzou koncovkou *(-ita, -ista): mašinisti, organisti, komunisti, socialisti* ap. U nás toto chybné tvorenie množného čísla je vplyvom češtiny. Tam sa zameňuje pôvodná koncovka *-ce* (zo staršieho *-ca*) s veľmi podobnou *-ec*, ako napríklad pri *správce* a *správec*, a od dvojakých tvarov sú aj dvojaké nominatívy množného čísla: *správcové* — *správci*. Podobne aj *zástupci*, no v slovenčine obstojí len *zástupcovia*. Celá koncovka *-ci* v slovenčine vyskytuje sa len od podstatných mien na *-ec: platec-platci, mlatec-mlatci, kupec-kupci* atď., od podstatných mien mužského rodu na *-ca* je zas vždy dlhšia koncovka *-ovia*. Ako je *vodca-vodcovia*, tak isto je aj *zástupca-zástupcovia*.

LISTÁREŇ.

V smysle úvodného článku otvárame rubriku *Listáreň*, aby sme bližšie mohli byť spojení so slovenskou verejnosťou. Listy rovno adresujte na redakciu Slovenskej reči. *Redakcia.*

M. S., Pruské. — Meno *Silaš* je slovenského pôvodu a patrí do starej skupiny slov, tvorených príponou *-ch*, ako je *Beluch, starúch, mladúch, Pristach* a tak aj **Silach* a z neho zmäkčením *ch* na *š dostaneme* tvar *Silaš*. Podobne od *Beluch—Beluš, Pristach—pristaš*, ďalej *Mikuš, Ambruš*. Popri priezvisku *Silaš* je aj *Silan*.

J. P., Levoča. — Slovo *vetchý*, ktoré bol užil J. Škultéty vo svojom článku, je staré, dobré slovo. Majú ho starší spisovatelia (Vajanský, Jesenský, Kukučín). Tvar *votký* je dialektický. — *Načim* a *treba* sú obidve dobré, možno ich upotrebiť vedľa seba na spestrenie štýlu. Sú to iba príslovky a podstatné meno je *potreba;* dá sa povedať: *potreba štátneho rozpočtu činí. Načim,* i keď sa nepáči najmä Liptákom, má už úplné domovské právo v spisovnej slovenčine tým, že ho spisovatelia užívajú popri *treba*. (Porov. článok prof. Jónu v SR, str. 226.) — Slovo *pôvod* nie je násilné, lebo je v západnom nárečí a v Turci predížená predpona *pó-*, ktorej v spisovnej reči zodpovedá *pô-: pôrod*. (Porov. SR V, str. 199.) Neprirovnávať ho k slovu *pôvab* (to je poľského pôvodu), lež k slovenským domácim s predíženou predponou *pô: pôdoj, pôloh, pôživa;* pravda, väčšina takto stvorených slov je bez predíženia: *pochop, posluch, potupa* atď. No nedajme sa mýliť českým *porod*. — Slovo *odpis* (lat. *copia*) a *odpis dlhu* obstoja ako synonymá. *Opis* môže byť len od slovesa *opísať* (prírodu, človeka), a nie od *odpísať*. — Dobre navrhuje sa za *pardon* slovenské *prepáčte*.

Rediguje ANTON JÁNOŠÍK s JOZEFOM ŠKULTÉTYM.
Vydanie Matice slovenskej v Turčianskom Sv. Martine.
Tlačí Nová knihtlačiareň v Turčianskom Sv. Martine.

SLOVENSKÁ REČ

ROČNÍK VIII. ČÍSLO 4.

Jozef Škultéty:

SLOVENČINA.

Redakcia „Slovenskej reči" ešte nemá náležitého spojenia so širším obecenstvom slovenským. Milý, nám nezapomenuteľný Rus Timofej Florinskij, keď vo svojom vzácnom diele „Lekciji po slavianskomu jazykoznaniu" vysvetlil o slovenskej reči, akou dôležitou je *pri svojej zemepisnej polohe* pre slovanské reči vôbec, ale v nedobrých, veľmi nedobrých okolnostiach akou nepreštudovanou ostala i do najnovšieho času, doložil akoby z potreby, že slavisti preto ako by boli povinní tomuto jazyku venovať zvláštnu pozornosť. (Str. 225.) A z takej vety povolaného človeka nasleduje i zvláštna povinnosť pre nás samých, Slovákov. My sme zvláštne povinní nezanedbávať takúto svoju reč.[1]

Florinského kniha je z roku 1898-ho, a keď jej súd o neštudovaní slovenčiny platný je temer od slova do slova i dnes, z toho nasleduje, že v redakcii „Slovenskej reči" veľmi treba obzerať sa ešte na živú reč, totiž najmä na reč slovenskej dediny. To jest milovníkom slovenskej reči ešte vôbec veľmi treba nadstavovať uši a zapisovať si. Treba ukazovať, ako sa hovorí medzi Karpatmi a stredným Dunajom. Redakcii našej vzácna bude každá informácia. Len zapisovať! Jestli fonetika (hláskoslovie) slova môže byť slovenská, tak ono každé má miesta v písomnej reči slovenskej, čoby z ktorého nárečia nášho bolo. Slovákom, ktorí majú zapálenú dušu a zvuky slovenské sú im dôležité, redakcia bude vďačná za každé zapísané a doposlané jej slovo, slovíčko. A kto zapíše púhe slovo, nezamešká zapisovať vety, ozývajúce sa v slovenských krajoch. S rečou,

[1] V II. sväzku Florinského diela slovenčina (Slovackij jazyk) je na str. 220—344.

so zvukmi, slovami, s vetami súvisí veru i pieseň slovenská — ukáže sa nám ešte potrebným zapisovať si z nejednej slová, vety, áno, neraz i celú pieseň.

Niekto, keď vidí v článku „Slovenskej reči" toľko gramatiky, toľko tých deklinácií, konjugácií a podobných názvov, mohol by sa nazdať, že s redakciou takou jemu neprichodí mať spojenia, že sú to pre neho priveľmi učené veci. A ono nie je tak. Slovenčina je nie taká úzka! Bola by chyba, keby taká „Slovenská reč" nenašla si spôsobu srozumiteľnou byť Slovákovi, zaujímajúcemu sa za svoju reč...

Z poslednej štvrti predošlého stoletia hodno nám spomenúť Fr. Šujanského, rodáka horno-trenčianskeho a kat. farára v Selciach pri Banskej Bystrici, ako zvláštneho pozorovateľa slovenského života na dedine a najmä slovenskej reči. Z Martina chodievali sme k nemu. (Škoda, že málo písal!) Ako pamätám, v 1880-tych rokoch ja bol som poradil mladému Slovákovi lingvistovi, že známosť so Šujanským mohla by mu byť užitočná: on i poslúchol a chodením do Seliec zapálila sa mu i duša za slovenské veci tak, ako ju do tých čias zapálenú nemal.[2]

Poslúžiť štúdiu slovenčiny môže nielen učený gramatik. A pamätajme na upozornenie Florinského.

Eugen Jóna:

FUNKCIE PREDLOŽIEK V SPISOVNEJ SLOVENČINE.

Slová môžeme rozoberať a hodnotiť s trojakého hľadiska, a to významového, formálneho a syntaktického. Pri významovej stránke ide o pojmový obsah slov, spojených v lexikálny systém. S formálneho stanoviska rozdeľujú sa nám slová na dve veľké skupiny: na takzvané ohybné a neohybné. Pri syntaktickom hľadisku máme na mysli ich význam a platnosť vo vete.[1]

---

[2] Na Morave od konca predošlého stoletia majú knižky znamenitého Fr. Bartoša: *Moravský lid* (1892) a *Lid a národ* (1883). U nás také boly by užitočné i pre slovenčinu. — S Bartošom už boli sme dohovorení, že začne chodiť k nám a bude písať o nás, ako písal o Slovákoch moravských, ale umrel nepredvídane, 1906-ho.

[1] Prehľadne o týchto otázkach píše s uvádzaním príslušnej literatúry Fr. Oberpfalcer, Jazykozpyt 216 n., 249 n. a passim.

Predložky, najmä s hľadiska formy, ale aj geneticky, významove a syntakticky, patria do veľkej skupiny neohybných slov — častíc (particulae). Svojím pôvodom, ako skoro všetky častice, sú to príslovky, ktoré dnes obyčajne nemajú platnosť osobitných členov vo vete. Lexikálne, pravda, aj teraz majú predložky svoju samostatnosť, ktorá sa vo zvláštnych prípadoch ukáže aj vo vete: *Už je po* ‚už je koniec niečoho'[2]; *bielu s* ‚bielu kávu so smotanou'[3] ap. Keďže pôvodne predložky boly samostatné príslovky, mohly stáť aj za podstatným menom (napr. lat. *mecum, vobiscum;* stč. *starosty jsú boha miesto* na tomto světě atď.).[4] Dnes predložky vyjadrujú rozličné vonkajšie okolnosti vo spojení s mennými výrazmi (osobitne stoja predložky vo spojení so slovesami ako predpony). Kedysi tieto vonkajšie okolnosti vyjadrovaly sa samými pádmi. Keď neskoršie formy pádov staly sa nezreteľnými, ba v niektorých jazykoch pádové koncovky celkom zanikly, predložky tvarom dodaly expresívnosti a niekde aj koncovky nahradily (analytické vývinové tendencie). No so stanoviska statického od predložiek závisia pády mien podobne ako od slovies (rekcia).[5] Majú teda predložky dôležité funkcie syntaktické — spojujú jednotlivé slová vo vete v tesnejšie skupiny, takzvané syntagmy. Pretože skladba je tá časť jazyka, ktorú často volajú jeho dušou, ľahko pochopíme zjav, že práve v skladbe, vo väzbách sa jednotlivé jazyky hodne líšia. Aj snahy o jazykovú čistotu a správnosť by sa tu maly sústreďovať.

V Czamblovej Rukoväti spisovnej reči slovenskej, ktorá bola a je východiskom a prameňom slovenskej jazykovej kultúry, hneď od prvého vydania (1902) predložky majú náležité miesto. Tu chceme študovať jednotlivé predložky v poradí, aké majú u Czambla[6], najmä na dokladoch z diel slovenských spisovateľov, a to s každej stránky.

1. Predložka k, ku. — Forma tejto predložky, ktorá patrí medzi prepozície, zakončené pôvodne na jer (kъ, sъ, vъ),

---

[2] J. Stanislav, Liptovské nárečia 403 (a úzus).

[3] Špeciálne o týchto zjavoch píše u nás J. M. Kořínek, Zur Frage der monophonematischen Wortgebilde (LS I—II, 9 n.).

[4] Fr. Oberpfalcer c. d. 254.

[5] O kongruencii a rekcii nedávno písal J. Mihál (SJ I, 211).

[6] Rukoväť spisovnej reči slovenskej [3] 168 n. Podľa Czambla a svojho vlastného úzu o predložkách písal P. P. Zgúth (SR II, 64).